

Fruitbomen veroveren de openbare ruimte

Appel hoogstam

Op steeds meer plekken komen fruitbomen terug in de openbare ruimte. En dan bedoel ik echte vruchtdragende appels, peren, kersen, noten, etc. Een groeiend aantal gemeenten plant fruitbomen in parken en grote groenarealen in de stad. Er zijn zelfs 'waaghalzen' die fruitbomen als straatbomen aanplant. Dat is een goede ontwikkeling, zowel richting de bewoners van stad of dorp als voor de biodiversiteit van soorten. Het is tevens een impuls voor de insecten- en vogelpopulatie en de verrijking van de Openbare Ruimte door bloei en vrucht.

Auteur: Jan P. Mauritz

Ik hoor al wat gemompel op de achtergrond; *'Dat we dit nog mogen beleven, die Mauritz positief over Rosaceaeën'* en een aantal van u denkt nu; *'Hij wordt oud en de scherpe kantjes gaan eraf'*. Deze illusie ontnem ik u echter weer direct, *'Om de dooie donder niet!'*. Het is waar dat veel vruchtbomen tot deze botanische familie van de Rosaceaeën behoren, maar ik heb niet zo zeer een probleem met deze echte vruchtdragers, maar wél met veel soorten en cultivars van de zogenoemde Siergroep; de Sierappels, Sierkersen, Sierperen, enz. waarvan ik nog steeds vind dat *'de massa op de brandhoop of de openhaard in moet, opstoken die bende'*. Zo, dat is dan ook weer helder en nu terug naar de fruitbomen in de Openbare Ruimte.

Ontstaan

Hoe is deze ontwikkeling dan toch ontstaan? Ik denk doordat gemeenten, en dan met name die in de grote stedelijke gebieden, en het (basis)onderwijs zo rond de jaren zestig van de vorige eeuw onderkenden dat de stadsmens en dan vooral de kinderen zich steeds verder van de natuur vervreemdden. En dan wel zo erg dat appels en peren, vlees, melk en eieren uit de supermarkt komen en de kinderen werkelijk geen idee meer hadden of deze producten nu in de supermarkten gemaakt werden of dat de producten op een andere wijze in de schappen kwamen. Op het platteland lag dat heel anders. De kinderen daar groeien op met een directe of indirecte boerenachtergrond. Het zelf produceren van bovengenoemde voedingsmiddelen in de groentetuin, de boomgaard achter de boerderij van pa en ma of van opa en oma is bij deze kinderen met de paplepel ingegoten. Het slachten van een kip, een varken of een koe was onderdeel van het leven en dus ook van de opvoeding. De eerste stap in de stad was de kinderboerderij zoals we die allemaal kennen. Vervolgens was daar de uitleg nodig van wat er op zo'n bijzondere plek in de wijk of stad toch allemaal te zien was. Lagere en middelbare scholen speelden in op de behoefte en de mogelijkheden die zo'n kinderboerderij allemaal bood en het fenomeen Natuur en Milieueducatie was het gevolg. Bij deze kinderboerderijen kwamen fruitbomen, een groentetuin met aardbeienbedjes en stokbonen rondom een schuur of zaaltje. Verder liepen er in een weilandje kippen, konijnen, geiten, een ezel en een hangbuikwijnkje. Ik kwam vaak op de kinderboerderij in mijn woonplaats. Het was een soort ontmoetingsplaats ook naar schooltijd. Bij de ontwikkeling van nieuwe uitbreidings-

wijken langs de randen van de steden werden naast woningen, kantoren, winkelgebieden, kinderdagverblijven en scholen ook direct Natuur en Milieueducatie centra opgezet. Vaak in de boerderij van degene die zijn land verkocht had voor de uitbreiding van de stad. De boer cashte zijn land, stopte de bedrijfsvoering, liet 5 tot 10 kilometer verderop een vrijstaand huis bouwen, groentetuin achter het huis, een paar fruitbomen in de grond en vervolgens voor het eerst in 30 jaar met moeder de vrouw op vakantie, zonder zich zorgen te hoeven maken wie de koeien nu moest melken, de varkens moest voeren of het gewas van het land moest halen. De voorzieningen werden steeds beter en completer ingericht. Veel gemeenten beschikten over eigen medewerkers N&M-educatie - inmiddels weer grotendeels wegbezuinigd - en de N&M-educatie werd een wezenlijk onderdeel van het onderwijs-systeem. Deze centra waren en zijn nog steeds de uitvalsbasis voor veel vrijwilligers die onderdelen van de educatie of van bedrijfsvoering van deze centra ondersteunen. Daarnaast benutten zij het gebouw voor bijeenkomsten en vergaderingen van hun eigen, vaak aan de natuur gerelateerde verenigingen en studieclubs. Vanuit deze N&M centra werden en worden nog altijd de kinderen de natuur mee in genomen. Sporen zoeken in het bos, in een slootje lopen wroeten of met een schepnetje tobben om een vlinder te pakken te krijgen. Ik hoef u daar verder niets over te vertellen en alleen maar de herinneringen er aan te prikkelen, toch? Deze ontwikkelingen gaan nog steeds door. Door de verslechterende economische ontwikkelingen dragen de vele vrijwilligers de meeste N&M educatiecentra door de barre tijden heen. God zij dank, zo wil ik hier graag aan toevoegen. Vanuit deze N&M tuinen ontstond bij een aantal boombeheerders langzamerhand het idee om naast het fruit bij de N&M centra ook fruitbomen toe te passen in de groenarea- len in de woonwijken, op industrieterreinen en kantorenparken. Eerst langs de buitenranden op het grensvlak met het omliggende landschap en vaak met gebruik van streeksgebonden fruitras- sen en de overall in Nederland voorkomende en toegepaste Walnoot. De Juglans regia en zijn cultuurvariëteiten (CV's) zijn veel gebruikt bij boerderijen om de vliegende en stekende insecten weg te houden. Er zijn veel CV's van Juglans regia waarvan de meer dan gemiddelde boombeheerder er mogelijk 2 tot 5 zal benoe- men. 'Broadview' en 'Buccaneer' zijn namen die het meest boven komen drijven. Er zijn echter meer dan 100 CV's van Juglans regia, waaronder

Definities:

Biodiversiteit is een samentrekking van de woorden 'biologische' en 'diversiteit'. Diversiteit betekent verscheidenheid. Biodiversiteit verwijst naar het aantal, de verscheidenheid en de variabiliteit van alle levende organismen: dieren, planten, zwammen en micro-organismen.

Een soort is een groep organismen die van alle andere groepen organismen verschilt en die in staat is om zich voort te planten en vruchtbaar nageslacht te produceren en een algemeen overeengekomen fundamentele taxonomische eenheid, gebaseerd op morfologische of genetische gelijkenis die, als ze eenmaal beschreven en aanvaard is, met een unieke wetenschappelijke naam geassocieerd wordt. Een soort is de kleinste indelingseenheid voor planten en dieren.

Een ecosysteem is een ecologische eenheid die bestaat uit een complex systeem van interacties tussen levende groepen (planten, dieren, schimmels en micro-organismen) en de omgeving waarin ze leven. Ecosystemen hebben geen vaste grenzen; een meer op zich, een stroomgebied of een volledige regio kunnen beschouwd worden als een ecosysteem.

Appel, Rode van Boskoop.

Appelbloesem

Malus domestica 'Braeburn'

de 'Adams 10', 'Apollo', 'Chiara', 'Coenen', 'Mars', 'Rote Donaunuss', en 'Zoelen'. Bij de onderstaande beschrijving van het sortiment laat ik er een paar de revue passeren. Een aantal van u weet dat mijn favoriete boom de *Juglans nigra* is. Deze zwarte noot uit de VS heeft enkele echte vruchtdragers waarvan *Juglans nigra* 'Thomas' de gekroonde heerser is. Het is de meest gebruikte noot in Amerika en eentje die van jongs af aan al vruchten draagt. Een schitterende, maar nog onbekende boom in Nederland die zeer de moeite waard is om aan te planten.

Het gebruik van fruitbomen bleef niet enkel en alleen in de stadsranden hangen. Steeds dieper drongen de bomen de woonwijken in om met hun aanwezigheid daar een plek in de directe nabijheid van een school of buurtcentrum te verrijken. Tijdens mijn jurywerk voor de Entente Florale Nederland, ofwel de groenste stad/dorp competitie in Nederland, kom ik jaarlijks bij een aantal gemeenten, groot en klein, op bezoek. Een belangrijk onderdeel van de jurering is onder meer om buiten te kijken of wat er binnen

Appels, peren, pruimen en kersen op Baumschule Lappen

gezegd wordt ook daadwerkelijk zichtbaar is. Tijdens de routes door de gemeentes, per fiets of met de bus, zie ik dan met plezier dat er steeds vaker fruitbomen zijn aangeplant. Zo maar op een gazon of duidelijk met een doel. Bijvoorbeeld in een plukboomgaard in de wijk, gecombineerd met andere sociale wijkactiviteiten. Prachtig!

Biodiversiteit

Naast het bovenstaande leveren fruitbomen in de openbare ruimte ook een forse bijdrage aan de biodiversiteit op die locatie. U hebt er allemaal zeker wel al eens over gehoord, maar wat is biodiversiteit nu eigenlijk? Zoals u al zult verwachten zijn er tig beschrijvingen van het begrip biodiversiteit. Elke wetenschapper op dit gebied en ieder zich zelf respecterend instituut heeft zo zijn eigen definitie en daar wordt het eerlijk gezegd niet allemaal duidelijker van. Taxonomen - 'Ja hoor, daar zijn ze weer, potver.....' - leveren ook hier

aan een forse bijdrage. Onderstaand een beschrijving waarmee ik het begrip biodiversiteit redelijk goed begrijp. Biodiversiteit is een weergave van het aantal, de verscheidenheid en de veranderlijkheid van levende organismen, en hoe deze veranderen in functie van plaats en tijd. Het omvat de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en tussen ecosystemen, of kort samengevat de variatie van al het leven op aarde. Ecosystemen voorzien in de basale levensbehoeften, zoals voedsel, vezels, water en zuivere lucht. Zij dragen bij aan bescherming tegen natuurlijke rampen en ziektes, geven vorm aan religie, cultuur en spiritualiteit, en onderhouden de essentiële levensprocessen op aarde. De invloed van de mens op de natuurlijke omgeving is omvangrijk en neemt nog altijd toe. Veranderingen in biodiversiteit zijn in de laatste 50 jaar sneller opgetreden dan ooit tevoren. Meestal nadelig, maar de laatste decennia zijn er wereldwijd en zeker ook nationaal gezien,

positieve ontwikkelingen. Ik heb het dan bijvoorbeeld over de vaststelling van de Ecologische Hoofd Structuur en de ontwikkeling van nieuwe natuur zoals de Oostvaardersplassen en de Natura 2000 projecten in Europa. Een zeer gevarieerde en rijke natuur, die van grote biologische, esthetische en economische waarde is. Om deze natuur te behouden is het initiatief gemaakt voor Natura 2000; een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen alle lidstaten van de EU. Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden.

Het sortiment

Zo dan zijn we eindelijk aanbeland bij het sortiment dat ik aardig vind om aan u voor te stellen. Let wel, het is verre van compleet en het zijn mijn persoonlijke voorkeuren. Dat wordt veroorzaakt door enerzijds de enorme aantallen cultivars van bijvoorbeeld het geslacht *Malus* en anderzijds doordat ik bij lange na niet alle species ken en toch af en toe mijn haat-liefdeverhouding met de makkers van de Rosaceaeën niet helemaal in bedwang heb. Sorry. Het is toch echt van de gekke dat er in de Namenlijst Houtige Gewassen 2005-2010 maar liefst 33 pagina's vol staan met species van *Malus domestica* en dan staan er op elke pagina ongeveer 50 genoemd. Dus meer dan 1500 species alleen al van appel. Een volledige beschrijving van uitsluitend de makkers van de Rosaceaeën zou zomaar een paar hectare bos of een paar trailers recyclepapier kosten en dat doen we dus maar niet.

Appels (*Malus domestica*, *M. pumila* en *M. sylvestris* CV's.

In de top-tien van de meest gegeten fruitsoorten neemt de appel de eerste plaats in. Er bestaat een ruime keuze aan appelsoorten. Voor iedere smaak en bereiding is er wel een aparte soort.

Bekende rassen

De CV 'Golden Delicious' is een belangrijke en bekende appel in Nederland. Niet alleen de appel zelf, maar ook als basis in de veredeling met andere rassen om weer goede appels te produceren. Het is een stevige groene appel die na de pluk goudgeel kleurt. Het vruchtvlees is geel van kleur en is knapperig. Deze appel wordt zoeter naarmate hij langer bewaard wordt. Dit is een typische tafelappel.

De CV 'Jonagold' is een van de beste appelrassen. Het is een kruising tussen de 'Golden Delicious' en de 'Jonathan'. Het is een dikke

vrucht met een felle, oranje-gele bloem op een geelgroene achtergrond. Het vruchtvlees heeft een lichtgele kleur en is stevig en sappig. Deze appel is een typische dessertappel. De Jonagold heeft een rood broertje dat de 'Jonagored' genoemd wordt.

De 'Schone van Boskoop' of zoals velen onder u deze appel kennen als 'Goudreinette' is een dikke ruwe grijsgroene appel met roestkleur. Deze appel is geliefd als handappel, maar wordt ook veelvuldig in de keuken (de lekkerste appelmoes) gebruikt. Geen enkel ander ras bevat zoveel vitamine C, vruchtzuren en suikers.

De 'Elstar' is een kruising tussen de 'Golden Delicious' en de 'Ingrid-Marie'. Het is een geel-rood gekleurde appel met een lichtzoete smaak. Deze appel wordt uit de hand gegeten. In Nederland de meest geteelde appel.

De 'James Grieve' is een grote, geelachtige appel met scherpe rode strepen. Deze appel is niet geschikt voor lange bewaring. Hij wordt namelijk vlug melig. Hij wordt zowel uit de hand gegeten als voor appelmoes gebruikt.

De 'Cox's Orange Pippin' wordt 'de koning van het appelrijk' genoemd. De vrucht is klein tot middelgroot. De appel heeft een oranjegele kleur die overgoten is met rood. Het vruchtvlees is geel en zeer sappig.

Nieuwe rassen

In de afgelopen zes jaar is de teeltoppervlakte van nieuwe appelrassen als JUNAMI, KANZI, en RUBENS fors toegenomen ten koste van het areaal bovengenoemde bekende rassen. Deze nieuwe generatie fruitbomen zijn vrij kleine bomen die direct al veel opbrengst genereren en je hoeft niet meer de ladder op om de oogst te plukken. Er zijn nog veel meer nieuwe appelrassen en vrijwel dagelijks komen er binnen de sector nieuwe bij zoals bijvoorbeeld MARABELLE.

U ziet dat deze rasnamen niet meer tussen komma's geschreven worden en met hoofdletters. Dit zijn handelsnamen en geen CV namen. RUBENS heeft als echte Latijnse naam *Malus domestica* 'Civni', en dat klinkt waarschijnlijk niet, vandaar een handelsnaam eraan geplakt en dat is meer herkenbaar.

JUNAMI (*M. domestica* 'Diwa') is de knapperige, sappige appel met de frisse smaak. De naam junami is afgeleid van de woorden young ami - 'jonge vriend'. In Nederland wordt de junami

vooral in Limburg en Zeeland geteeld en van daaruit geëxporteerd naar Ierland, Engeland en de Scandinavische landen. En u vindt hem ook bij Albert Heijn. Door zijn frisse smaak is de junami bij uitstek een heerlijk tussendoortje en een prima dorstlesser. Vooral kinderen en jonge mensen zijn er dol op.

Oude rassen

Graag stel ik ook een aantal oude appelrassen aan u voor:

Malus domestica 'Alkmene' is geschikt als hand- en eventueel als moesappel, de vruchten zijn betrekkelijk klein en regelmatig van vorm. De smaak is aromatisch, zomers, en lijkt veel op die van de Cox groep. Ze kunnen in september geplukt worden en zijn tot november houdbaar.

De 'Brabantse Bellefleur' is een oud appelras dat vooral in de keuken gebruikt wordt. Als handappel is hij lekker maar wat droog en klein. Hij is lang te bewaren.

De 'Ananas Reinette' is een handappel met een glad glimmende huid, tussen donker citroengeel en goudgeel van kleur. Het vruchtvlees is geelachtig wit, fijn, saprijk, zeer aromatisch en ook aan de aangename geur van ananas herinnert. De vruchten zijn tot februari te bewaren. De boom groeit matig en fraai en is zeer vruchtbaar.

De CV 'Notarisappel' De Notarisappel was één van de bekendere Nederlandse appelrassen maar is in de vergetelheid geraakt vanaf de zestiger jaren. De naam van de appel komt van notaris J.W.Th.W. van den Ham die zich in de tweede helft van de 19e eeuw bezig hield met het ontwikkelen van nieuwe appel- en perenrassen uit zaailingen. Hij richtte dan ook in 1873 de befaamde Luntersche Tuinbouwvereniging op. Enkele andere nieuw ontwikkelde rassen van deze club zijn de Lemoenappel, de Lunterse Pippeling, Groene Pippeling, Luntersche Precent, Tante Dora, Oranjeappel en de peer Beurré van den Ham. De Notarisappel is een van de mooiste appels om te zien, bovendien een prima hand- en moesappel. Wordt vanwege de grootte en goede smaak, lichtzuur, zeer gewaardeerd. De boom groeit zeer sterk en vormt een grote brede kroon. Ze draagt laat, maar regelmatig en ruim. De Notaris is vooral voor droge gronden een goed ras, op andere gronden is ze zeer vatbaar voor kanker. Ze is matig schurftgevoelig. Oogsttijd eertse helft oktober, gebruikstijd tot begin februari.

Juttepeer bloei.

Peren (*Pyrus communis* en *P. pyrifolia* CV's)

Bekende rassen

Pyrus communis 'Conférence'.

De meest bekende peersoort in Nederland. Het is een Engels perenras van de heer T. Rivers uit Sawbridgeworth dat in 1894 in de handel kwam en waarmee in Nederland al meer dan 65 jaar ervaring is. Een van de eerste aanplanters van het ras in Nederland is de familie Vogelaar in Krabbendijke geweest. 'Conference' is smaakvol en draagt zeer gemakkelijk en rijk, ook zonder bestuivers in de buurt en kan gemakkelijk biologisch geteeld worden, ook in particuliere tuinen. Het grote voordeel van dit ras is de lange afzetperiode, omdat het lang bewaard kan worden en tijdens de bewaring de smaak goed behouden blijft. De groei van de boom is vrij sterk. Als tussenstam geniet 'Doyenné du Comice' de voorkeur, met als onderstam Kwee MC. De bloei is vroeg en het ras kan zichzelf bestuiven. De pluk valt vanaf de tweede week van september. Vlak

voor de pluk kunnen de vruchten al van de boom vallen.

Het ras 'Doyenne du Comice' wordt ook wel de Koninginnepeer genoemd. De geelbruine vruchten zijn groot, breed en onregelmatig gevormd. Het is een zeer goede, zoete en sappige handpeer met een aromatische smaak en smeltend vruchtvlees. De 'Doyenné du Comice' is een handpeer en is van de handperen na 'Conference' het meest in Nederland geteelde ras. Het ras komt van oorsprong uit Frankrijk en is in 1848 in Angers in de handel gebracht. De opgaande boom heeft een sterke groei en heeft veel last van beurtjaren, waardoor het ene jaar veel vruchten en het andere jaar bijna of geen vruchten aan de boom hangen. De pluktijd valt in de tweede en derde week van september.

De CV 'Concorde' is een kruising tussen de twee bovenstaande toppers met de overeenkomstige

kwaliteiten vergaart in één vrucht die vol is van zacht, sappig vruchtvlees met een geweldige smaak. De pluktijd is laatste week september, eerste week oktober. De groei van de boom is goed en wat steil opgaand en weinig varbaar voor ziekten. Een prima aanwinst in het assortiment.

Nieuwe rassen

Op dezelfde wijze als bij de appels worden er zeer regelmatig nieuwe peren op de markt gebracht. Ook hier voorzien van Handelsnamen zoals XENIA en DICOLOR

XENIA

Een nieuw ras met uitstekende eigenschappen en een goede tot zeer goede sappigheid, afhankelijk van rijpheid. De vrucht heeft een bolle vorm soms zelfs diabolo-vormig, frisgroen uiterlijk, is smaakvol, fris, knapperig een uitstekende handpeer. De boom is een matige groeier, weinig ziektegevoelig en een kroonvorm van breed tot enigszins opgaand. Plukperiode vanaf half september tot begin oktober en eerder dan 'Conference'.

DICOLOR

Als antwoord op de vraag naar rood gebloste peren introduceert boomkwekerij René Nicolai het nieuwe perenras Dicolor (CPVR). Het ras is een Tsjechische kruising van 'Holenick' en 'Williams' en is op 50 procent van het vruchtopervlak geblost met een licht glanzende gladde schil. De Dicolor heeft een lange steel en is gevoelig voor schuurschade. De hoge productie is regelmatig en treedt vroeg in, kan goed bewaard worden en heeft een lang uitstalleven. De vorm van de vruchten is kort, conisch en uniform, met het geelwit vruchtvlees heeft Dicolor een verfrissende zoete aangename aromatische smaak. De pluktijd is eind september.

Een tweetal oude peren.

De CV 'Juttepeer'

Een zeer oude, waarschijnlijk al uit de Middeleeuwen, Nederlandse late zomerhandpeer. De vruchten zien er wat onooglijk uit: klein, grauwgroen en later geelgroen, maar heerlijk smeltend sappig met zeer aromatisch vruchtvlees. Prachtige grote boom, welke zeer traag maar gestaag groeit. Laat vruchtbaar. Fantastische vruchten aan een schitterende boom. Helaas ook in de vergetelheid geraakt.

'Gieser Wildeman'

Meest gewaardeerde stoofpeer. Het ras is gekweekt door de heer Wildeman uit Gorinchem

Kers 'Varikse Zwarte'

en omstreeks 1850 in de handel gebracht. In de commerciële fruitteelt is 'Gieser Wildeman' in Nederland momenteel het meest geteelde stoofperenras. Daarnaast wordt op bescheiden schaal het stoofperenras 'Saint Remi' geteeld. De vrucht is tamelijk klein en tot ver in de lente bewaarbaar. Kookt licht rood af. Matig sterke groeier, vormt een kleine gedrongen boom, matig schurf-gevoelig, maar gemakkelijk gezond te houden.

Kersen (Prunus avium en Prunus cerasus CV's)

Kersen zijn op te splitsen in zoete kersen en zure kersen en behoren tot het enorme geslacht Prunus waaronder o.a. ook Pruimen, Abrikozen, Kwetsen, Mirabellen, Kerspruim, Necterines en Perziken, Turkse Kersen behoren. Allemaal Prunussen met elk een onderverdeling in tientallen soorten en honderden CV's. Er bestaan zeer veel zoete kersenrassen. Omdat diverse instellingen in verschillende landen gericht werken aan de ontwikkeling van nieuwe rassen, komen er nog steeds nieuwe rassen met verbeterde eigenschappen bij. De rassen kunnen worden onderverdeeld naar rijptijd. De rijptijd tussen de rassen varieert en wordt wel aangegeven met kersenweken. De allervroegste rassen rijpen in de eerste kersenweek zo rond 1 juni. Ook kan onderscheid

Kersenkleuren

worden gemaakt naar de kleur van de vruchten. De kleur kan variëren van zuiver geel tot zwart-rood, met alle denkbare schakeringen daartussen. Rassen met gele tot roodgele vruchten zijn vrijwel van het toneel verdwenen omdat deze er optisch minder aantrekkelijk uit zien en daardoor niet worden gevraagd. Daarom vinden we in de commerciële teelt alleen nog rassen met rode tot zwartrode vruchten.

Bekende rassen en in dit geval ook de oudere makers

Prunus avium 'Early Rivers' (de Vroege Duitse, of Lindekers): Rijpt vroeg (2e / 3e kersenweek). Matig grote donkerbruin-rode kersen met zacht vruchtvlees. Goede smaak. Weinig gevoelig voor barsten. Bloeitijd vroeg tot middenvroeg. De CV 'Varikse Zwarte', Deze kers rijpt middentijds tot tamelijk laat. Geeft zeer donkerrode vruchten met zacht vruchtvlees en een goede smaak. Nadeel is dat de vruchten snel springen bij regen. Bloeitijd vroeg.

'Bigarreau Napoleon' (ofwel Rouaan). Een Franse Kers die tamelijk laat rijpt. (5e / 6e kersenweek). Grote bont gekleurde geel-rode (soms bijna rode) kersen. Stevig vruchtvlees met goede smaak indien volledig rijp. Springt gemakkelijk bij regen.

Bloeitijd middentijds.

De CV **'Wijnkers'**. Deze kers rijpt tamelijk laat. Glanzende donkerrood-bruine kersen, erg smaakvol. Bloeitijd laat.

Prunus avium 'Hedelfinger Riesenkirische'; Een smakelijk, laat rijpend ras met grote roodbruine vruchten. Bloeitijd middenlaat.

De **Meikers** is een bijzondere Kers, want het is een soorthybride of te wel een kruising tussen een Zoete Kers en een Zure kers. De Meikers heeft waarschijnlijk zijn naam te danken aan het feit dat de kers vroeger vóór de invoering van de Gregoriaanse kalender eind mei rijp was. De huidige kalender is 21 dagen opgeschoven ten opzichte van de oude kalender. De Meikers geeft niet al te grote zachte kersen met een helderode tot donkerrode kleur. Doordat het hier een kruising tussen de zoete en de zure kers betreft, is de smaak iets zuur, doch lang niet zo zuur als bij zure kersen. De boom bloeit overdadig en is gedeeltelijk zelfbestuivend. De vruchtdracht verbetert bij kruisbestuiving. De bomen zijn desalniettemin onregelmatig productief. In een aanplant met meikersen komt het daarnaast regelmatig voor dat bepaalde bomen of bepaalde

takken binnen een boom later rijpen dan de rest. Dit worden zogenaamde 'volgers' genoemd. De onregelmatige rijping veroorzaakt veel pluk- en sorteerwerk.

Nieuwe Rassen

Het rassensortiment heeft de laatste jaren grote wijzigingen ondergaan als gevolg van de komst van nieuwe grootvruchtige rassen met sterk verbeterde eigenschappen ten opzichte van de oudere rassen. De beste moderne Zoete Kersenrassen voor de teelt in Nederland zijn: **Burlat** (ofwel Bigarreau Burlat): Rijpt vroeg (2e / 3e kersenweek). Tamelijk grote donkerrode vruchten met tamelijk zacht vruchtvlees. Goede smaak. Springt gemakkelijk na regen. Bloeitijd vroeg tot middenvroeg.

Vanda: Rijpt middentijds (4e kersenweek). Grote enigszins gevlekte helder- tot donkerrode vruchten. Zeer goede smaak. Bloeitijd vroeg tot middenvroeg.

Techlovan: Rijpt middentijds (4e / 5e kersenweek). Zeer grote donkerrode vruchten. Zeer goede smaak. Bloeitijd middentijds.

Kordia (Attika): Rijpt tamelijk laat (6e / 7e kersenweek). Grote hartvormige diep donkerrode vruchten met een goede bewaarbaarheid, 2 tot 3 weken in een koelcel of 6 tot 8 weken onder, en een zeer goede aromatische smaak. Bloeitijd middenlaat.

Karina: Rijpt laat (7e kersenweek). Zeer productief ras met grote roodbruine vruchten met tamelijk lange vruchtsteel. Bloeitijd middenlaat. Goede bestuiver voor Regina.

Regina: Rijpt zeer laat (8e kersenweek). Grote tot zeer grote diep donkerrode vruchten met lange vruchtsteel. Goede smaak. Stelt hoge eisen aan een goede bestuiving en kan dan zeer productief zijn. Bloeitijd laat.

Pruimen (*Prunus domestica* en CV's)

Nog sterker dan bij Kersen zijn Pruimen niet zo geschikt voor een plaats in de Openbare Ruimte zonder enige vorm van toezicht. Bij een N&M educatiecentrum prima toepasbaar vanwege de aanwezigheid van medewerkers en vrijwilligers. En dat zeg ik u niet voor niets, met rijpe Pruimen kan je een ongelofelijke rotzooi maken waardoor je met woedende moeders om moet kunnen gaan. Het is echt onvoorstelbaar wat kinderen

op een leeftijd van rond de 5-7 jaar met rijpe Pruimen kunnen doen. Dat gaat werkelijk al je voorstellingsvermogen te boven. En geloof me, ik spreek uit ervaring. Woedende moeders, zwaaiend met kinderkleding met zulke vlekken, waar de moderne kunstenaar een puntje aan kan zuigen, voor je bureau met licht hysterische uitingen en kledingbonnetjes. Die vlekken in de kleding krijg je er alleen nog maar met een schaar uit en dat is jouw schuld, jouw schuld alleen. En daar zit je dan, klem tussen de muur of erger nog, een horde bloeddorstige moeders voor je bureau. Veel sterkte gewenst met het je hieruit lullen.

Toch een aantal pruimenrassen die goed toepasbaar zijn:

'Victoria' (of 'Reine Victoria) Deze CV geeft grote langwerpige vruchten, rood op gele ondergrond. Zeer vruchtbaar, de boom moet gewoonlijk zeer sterk worden gedund, omdat anders de vruchtgrootte ernstig achterblijft en de vruchten oneetbaar kunnen zijn. Indien ruim gedund, is de smaak echter prima. Matige groei-kracht, hierdoor is Victoria geschikt voor een kleinere tuin. Pluktijd eind augustus/begin september.

'Reine Claude d'Oullins', een bekend Frans ras (omstreeks 1860) met grote gele sappige vruchten welke in de tweede/derde week van augustus rijpen. Bij gunstige weersomstandigheden tijdens de rijping is de smaak uitstekend. Bij slechte weersomstandigheden is de smaak flauwzoet. Wordt een schitterende grote boom.

'Reine Claude Verte' Dit is de beroemde CV 'Reine Claude' met de kleine ronde groene vruchten. Indien rijp geplukt, is dit qua smaak de koningin onder de pruimen met een heel specifiek eigen aroma. De bomen dragen pas op wat latere leeftijd en zijn daarna gewoonlijk slechts matig (en onregelmatig) productief. Kan bestoven worden door onder andere Reine Claude d'Oullins, Reine Claude d'Althan en Anna Späth. Pluktijd eind augustus/begin september.

'Reine-Claude d'Althan' draagt tamelijk grote ronde roodpaarse vruchten. Prima eetkwaliteit. Gevoelig voor barsten bij regen. De bomen worden groot, dragen pas op wat latere leeftijd en zijn matig productief. Bestuivers zijn onder andere Opal, Victoria, Bleue de Belgique en Anna Späth. Pluktijd eind augustus tot begin september. 'Jefferson' heeft tamelijk grote eironde groengele vruchten met kleine rode vlekjes. Vrchtvlees goudgeel en zeer goed van smaak. De boom

Tamme kastanje

wordt groot en is vaak onvoldoende vruchtbaar. Moet derhalve worden bestoven door een ander ras zoals o.a. Jubileum, Early Rivers, Reine Claude d'Oullins en Monsieur Hâtif. Rijpt begin september.

'Valor', Dit relatief nieuwe ras behoort tot de kwetsengroep. Geeft echter veel grotere vruchten dan de oude traditionele kwetsenrassen. De vruchten zijn donkerblauw van kleur, zeer sappig met een goede smaak. De boom bloeit vroeg in het seizoen. Kan bestoven worden door onder andere Jubileum, Sanctus Hubertus of Voyageur. Matige tot sterke groei-kracht en een fraaie verschijning. Zonder nu de Moerbeien, de Mispels, Morellen en Kweeperen te kort te willen doen, kies ik ter afsluiting voor de Noten.

Walnoten en Zwarte noten (*Juglans regia* en *Juglans nigra* en CV's)

Dit zijn echte bomen en dan bedoel ik echte joppers, hele grote bomen die dan ook nog eens lekkere vruchten leveren. Walnoten kunnen door middel van zaaien worden vermeerderd, maar bij gezaaide bomen zijn de eigenschappen van tevoren niet bekend. Gezaaide bomen kunnen laat in productie komen, vaak pas na 10 tot 15 jaar. Voor de professionele teelt wordt meer en meer gebruikgemaakt van geënte bomen. Geënte bomen hebben als voordeel dat men door voor een bepaald ras te kiezen vooraf de eigenschappen kan bepalen als groeikracht, groeiwijze, bloeitijden, productie en vruchtkenmerken. Bovendien wordt door bomen van hetzelfde ras te planten een uniforme aanplant verkregen. Geënte bomen komen snel in productie, soms al na 2 tot 4 jaar. De geënte bomen zijn uiteraard wel duurder in aanschaf, doch door de genoem-

de voordelen en doordat de boom voor zeer veel jaren wordt aangeschaft, is dit het prijsverschil wel waard.

Bekende rassen

***Juglans regia* 'Broadview'** Deze meer bekende CV is afkomstig uit British Columbia (Canada). De boom is goed winterhard met een matige groeikracht. De mannelijke bloemen bloeien voor de vrouwelijke. Desalniettemin kan 'Broadview' ook zonder bestuiving (apomictisch) vruchtzetten. Goede productie van tamelijk grote langwerpige noten met goede smaak. Weinig vatbaar voor ziekten. 'Broadview' is beslist één van de betere rassen die door de matige groeikracht ook geschikt is voor kleinere standplaatsen.

Het ras of de CV (= hetzelfde) 'Buccaneer'

is afkomstig uit het Limburgse plaatsje Neer. Groeit wat sterker dan 'Broadview' en vormt een opgaande kroon. Minder noten dan bij 'Broadview', maar je kan ook niet alles hebben. De noten zijn tamelijk groot en rond van vorm. Goede smaak. Loopt vrij laat uit, waardoor er minder kans is op nachtvorstschade. Omdat de mannelijke bloei meestal geheel binnen de vrouwelijke bloei valt, is de overlap van beide bloemtypen voldoende voor zelfbestuiving. Aanplant van een bestuiverras kan echter meer zekerheid bieden. 'Buccaneer' is zelf ook geschikt voor de bestuiving van veel andere rassen, waaronder bijvoorbeeld 'Broadview'. De 'Buccaneer' is weinig vatbaar voor ziekten.

***Juglans regia* 'Wonder van Monrepos'** (ook wel 'Geisenheim Wonder' genaamd): Een ras dat in 1983 is ontstaan op het proefstation in Geisenheim (Duitsland). Matige groeikracht. De mannelijke bloeiwijzen bloeien eerst, doch dit ras vormt voornamelijk apomictische vruchten. Goede productie van noten met een prima kwaliteit. Loopt laat uit. Zeer weinig vatbaar voor ziekten. Alhoewel de praktijkervaringen nog beperkt zijn, lijkt dit een zeer waardevol ras.

De CV 'Coenen' is een selectie komt uit Veghel (N.Br.) en is een forse groeier met een brede losse kroon. Loopt vroeg uit. Heeft een bestuiver nodig die vroeg mannelijk moet bloeien ('Broadview' is geschikt). Grote tot zeer grote noten met goede smaak.

***Juglans regia* 'Chiara'** van boomkwekerij de Smallekamp in Nunspeet is een sterk groeiende CV met een grote notenopbrengst. 'Chiara' is

een zelfbestuiver met een middentijdse bloeitijd wat de kans op late vorstschade vermindert. De boom levert veel en smakelijke, grote vruchten. De boom moet zich in de komende jaren bewijzen maar het vooruitzicht is goed.

***Juglans nigra* 'Thomas'** is een zelfbestuivende Amerikaanse selectie met kogelronde vruchten die in bundels van 2 tot 4 noten bijeen. De boom levert als heel snel en veel vruchten, soms al na een jaar na aanplant. De noten zijn zeer smakelijk en redelijk makkelijk te openen. Een van de beste selecties.

Even heel snel toch nog iets over tamme kastanjes (*Castanea sativa* en CV's)

Tamme kastanjes doen het altijd heel goed bij kinderen. De bolsters prikken en dan heb je hem eindelijk open door er gewoon op te gaan staan en dan schieten de kastanjes alle kanten op. Vervolgens nog eens wat pielen om de vrucht te pellen en hop gereed voor consumptie. Nee dus, want het redelijk bittere vruchtvlies zit er vaak nog omheen en dat is echt smerig. Dus beter is de kastanjes te poffen in een houtvuurtje en vervolgens bij het pellen komt het vlies direct mee en dan zijn de vruchten heerlijk. Het is een kwestie van goed afkijken hoe ze het in de ons omringende landen doen. De tamme kastanje als soort levert al een overdaad aan vruchten en als u vruchtrassen zoekt kijk dan naar de CV's 'Lyon D'Or' en anderen allemaal met de beginnemen 'Bouche' en 'Marron.....' En dan heb je de beste makers en ook bijzonder fraaie bomen.

Afsluitend

Fruitrassen in de openbare ruimte is een kwestie van gewoon doen. Je doet er iedereen en dus ook jezelf een plezier mee. En daarnaast levert het een bijdrage aan sortimentsverrijking, educatie aan de volgende generaties en aan biodiversiteit. Win-win-win en dat in tijden van bezuinigingen.

De auteur Jan P. Mauritz (jan.mauritz@cyber-adviseurs.nl) is unit-manager Bomen en Beplanting bij Cyber bv en zelfverklaard 'bomoloog'.